

Ol- Fiilinin Türkiye Türkçesi Standart Dilindeki Kullanımları

The Usages of the Verb "to be" in Written Turkish

Sertan ALİBEKİROĞLU*
Gaziantep Üniversitesi

Özet

Dillerin temel söz varlığını, sözlük anlamları bulunan, isimler ve fiiller oluşturur. İsimler varlığı tanıtan ve diğer varlıklardan ayırt etmeyi sağlayan sözcüklerdir. Fiiller ise tanınan, bilinen her tür varlığın "soyut, somut, canlı cansız vs." hareketini anlatan sözcüklerdir. Bu yönüyle fiiller, varlığın hareketlerinin isimleri olarak tanımlanabilir. Dillerin söz varlığını ortaya koyan sözlüklerde isimlerden sonra en kalabalık sözcük türünü de fiiller oluşturur. Ancak isimlere oranla fiillerin sayısı oldukça azdır. Bunun temel nedeni varlıkların sayısı neredeyse sınırsızken, varlıkların hareketleri yani fiiller ise belirli ve sınırlıdır. Fiiller içerisinde de kimi fiiller yapı, görev ve anlam bakımından pek çok fiilden farklı bir özellik gösterir. Bu tür fiillerin sayısı hemen bütün dillerde 5-10 tane ile sınırlıdır, ancak bu az sayıdaki fiilin işlevlikleri ve çeviklikleri oldukça hayret vericidir. Dillerin işlevlik ve çeviklikleri, anlatım kabiliyetleri, kısaca, güçlerinin önemli bir bölümü bu özel fiillerde gizlidir. Bu özel fiilleri adlandırmak için Türklük Biliminde cevher fiilleri, yardımcı fiiller, tasvir fiilleri gibi terimler kullanılır. Bu özel fiiller kendi içlerinde de işlevlikleri, görevleri ve kullanımları bakımından farklılık gösterirler. Kimi az ve belirli bir kullanıma sahipken kiminin kullanım alanının sınırlarını tam olarak tespit etmek oldukça güçtür. Türkçede ol-, et-, eyle-, kıl- gibi fiiller bu türden fiillerdir. Bu çalışmada kullanım alanı, işlevliği ve görevleri açısından, Türkçenin özel fiillerinden "olmak" fiilinin, Türkiye Türkçesi yazı dilindeki durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Dil, özel fiiller, cevher fiilleri, yardımcı fiiller, olmak.

Abstract

The basic vocabulary of the language and its dictionary meanings are consist of nouns and verbs. Nouns identify the presence and distinguish them from other assets. Verbs, on the other hand , describe the actions of known, the known assets of every kind (abstract, concrete, animate and inanimate, etc.). In this sense, the verb can be defined as the names of the movement's of presence. Verbs are accepted to be the most populous types words after nouns, which form reveale the presence in the dictionaries. But the quantity of verbs are quite less comparet to the nouns. The main reasons for the presence of this vast as almost immediately when entering a new presence in our lives every day, verbs are almost stable and limited. Some verbs have different features in the structure, meaning and task when compared to the other verbs. However, the number of these verbs are limited to only 5-10 in almost all languages but, their activity and agility are quite astounding. The activity and agility of languages, expression capabilities, in short, their significant portion of the power is hidden in these verbs. İn Turkology these particular verbs in the languages can be called as essence verbs, auxiliary verbs or

* Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-mail: sertanalibekiroglu@hotmail.com

depicted verbs. These particular verbs vary in functions, tasks and usages inside themselves. Even if some verbs have less and specific use, it is very difficult to determine exactly the boundaries of the areas of other verbs. The verbs in Turkish such as "ol-, et-, eyle-, kıl-" are in this category. In this study; the use, the activity and the position of Turkish basic verb "to be" tried to explore in aspects.

Key Words: Language, particular verbs, substantive verbs, auxiliary verbs, verb "to be".

Giriş

Dillerde isimler ve fiiller temel söz varlığını oluşturur. İsimlerle tanınan, bilinen varlığın her türden hareketini anlatan sözcükler fiillerdir. Bu bakımdan fiiller de bir tür isimdirler; onlar, hareketlerin isimleridirler (Dilemre, 1943: 299; Kükey, 1972: 111-112; Banguoğlu, 2000: 493; Gülensoy, 2000: 420; Türk, 2004: 3474; Korkmaz, 2010: 81; Vardar, 2007: 90; Ediskun, 2007: 187; Karaağaç, 2012: 388-390; Delice, 2008: 105; vd.).

Fiillerin büyük bir çoğunluğu bu isim görevini tam anlamıyla yerine getirirler. Yani sözlük anlamları açık, görevleri belirlidir (koş-, yaz-, bak-, gel-, git- vs.). Ancak az sayıdaki fiilin tam olarak hangi hareketi karşıladığı, hangi hareketin ismi olduğu, kısaca, sözlük anlamı belirsizdir. Bu belirsizlik bu türden fiillerin görevlerinin de belirsizliğine neden olur. Dillerdeki bu az sayıdaki fiillere "özel fiiller" dence yeridir. Çünkü bu fiiller anlamlarındaki belirsizliğe rağmen dillerde kullanım alanlarını ve görevlerini, anlamlı fiillere göre oldukça fazla genişletmişlerdir. Bundan dolayı da "cevher fiili / cevherî fiil", "ana yardımcı eylem" "yardımcı fiil /eylem", "tasvir fiilleri / tasvirî fiiller " gibi isimlerle anılmaktadır. Türkçede i- (< er-), ol- (< bol-), et-, kıl-, -Dir (< tur-) bu türden fiillerdir (Banguoğlu, 2000: 493; Gülensoy, 2000: 420; Türk, 2004: 3474; Korkmaz, 2010: 81; Vardar, 2007: 90; Ediskun, 2007: 187; Karaağaç, 2012: 388-390; vd.)

Bu fiillerden i-, ol- ve tamamen ekleşmiş olan -Dir (< tur-), Türkçede yapı bakımından isimlerin yüklem olarak kullanılması, birleşik kipli yüklemelerin oluşması, isim + yardımcı fiil ve fiil + fiil şeklindeki birleşik fiil yapılarının kurulması gibi dilin ihtiyacı olan temel yapılarda görev alırlar. Bu yapıların yanında çok çeşitli anlam değerlerinin ifade edilmesinde de önemli görevleri vardır.

Örnekler:

Okula vaktinde *gelir*. (Eylem geniş zamanda ve düzenli olarak yapılmaktadır, eylem nettir.)

Okula vaktinde *gelir-i-di* / gelir-ø-di. (Eylem geçmiş zamanda, düzenli olarak yapılmış, artık yapılmamaktadır, eylem nettir.)

Okula vaktinde *gelir oldu*. (Eylemin geçmişte yapılmadığı, öznenin belirli ve şimdiki bir zaman çizgisinde eylemi düzenli olarak yapar hale geldiği ve eylemin yapıldığı nettir. Bu yapıda, ayrıca, öznenin geçmişte, vaktinde okula gelmediği açıkça anlaşılmaktadır.)

Okula vaktinde *geliyor-dur* / *geliyor-ø*. (Eylem geniş zamanda yapılmaktadır; ancak netliği tartışmalıdır. Bu cümlede -Dir'in yükleme kattığı anlam bu cümleden önceki ya da sonraki cümlelerin anlamlarına göre netleşir.

Eğer bu cümleden önce "Ali'nin geç kâğıdı aldığı görülmemiştir." gibi bir cümle varsa "Okula vaktinde geliyordur." ifadesinde anlam olumlu ve nettir. Ancak, "Geç kâğıtlarının yarısını Ali için kullanıyoruz." gibi bir cümle varsa, "Okula vaktinde geliyordur." ifadesinde anlam olumsuz ve net değildir, çünkü Ali'nin okula geç geldiği ve hattâ bu durumla alay edildiği anlaşılmaktadır.)

"Okula vaktinde *gelir-i-di* | *gelir-ø-di*." ve "Okula vaktinde *geliyor-dur* | *geliyor-ø*." cümlelerinde kullanılan özel fiillerin sıfır "ø" ile nöbetleşebildikleri, buna rağmen görev ve anlamlarında bir değişiklik olmadığı da dikkatlerden kaçmamaktadır.

Türkçede, i- ve -Dır özel fiillerinden, isim cümlelerinin yüklemine hareket ve zaman görevi yüklemek için de yararlanır. Bu özel fiiller dışında herhangi bir fiil isim cümlesinde kullanılmamaktadır. Bu durumu şu örneklerle gösterebiliriz:

Hava *güzel-i-di* | *güzel-ø-di*.

Hava *güzel-dir* | *güzel-ø*.

İsim cümlelerinde de bu fiillerin görevlerinde bir değişiklik ve anlamlarında bir kayıp olmadan sıfırla nöbetleşebildikleri görülmektedir.

Burada ol- fiilinin isim cümlelerinde kullanılmadığı dikkati çekmektedir. Buna göre; ol- fiili isim cümlesinde kullanılmıyor ise isim cümlesinin şimdiki zamanı nasıl anlatılacaktır? Türkçe bu anlatımı da -DİR özel fiiline yüklemiştir. Cümlede -DİR'in geniş zamanı mı yoksa şimdiki zamanı mı anlattığı cümledeki ya da cümlelerin öncesindeki ya da sonrasındaki cümlelerden rahatlıkla anlaşılmaktadır:

Bu mevsimde hava *güneşlidir* Bodrum'da. (geniş zaman)

Bulutlar dağıldı, dışarıda hava *güneşlidir*. (şimdiki zaman)

Ol- özel fiili de isimlerle birlikte kullanılır; ancak, bu kullanımda ol-'ın görevi ve anlamı değişir. İ- ve -Dır isimlerde bildirme yaparken ol-, isimlerle birleşik fiil kurar ve isimden fiil türeten yapım ekleri gibi çalışır (Banguoğlu, 2000: 493 Gülensoy, 2000: 420; Türk, 2004: 3474; Korkmaz, 2010: 81; Vardar, 2007: 90; Delice, 2008: 105; vd.).

Ol- bu kullanımda varlığın bir durumdan yeni bir duruma geçtiğini anlatır ve bunu varlığa, yani isme hareket ve zaman kavramlarını da katarak yapar; yani ismi fiilleştirir:

Yarın hava daha *güzel olacak*.

Dayımlar akşam bize *misafir oldu*.

İnsan bu mevsimde çabuk *hasta oluyor*.

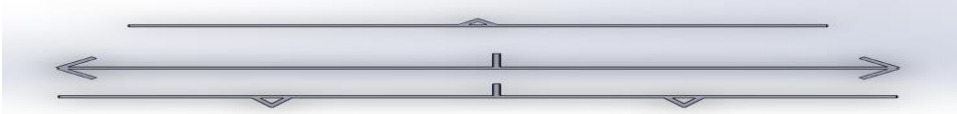
Komşunun Hakan *öğretmen olmuş*.

Cümlelerinde "hava", "dayımlar", "insan", "Komşunun Hakan" varlıkları ol- fiili yardımıyla daha önceki hallerinden "güzel", "misafir", "hasta" ve "öğretmen" hallerine geçmişlerdir.

Bu fiilleştirmenin i- ve -DİR'dan farklı olduğunu, bu ikisinin bir bildirme yaparken ol-'ın bir oluş anlattığını tekrar etmekte fayda vardır. Çünkü, bu kullanımlar dilin, ihtiyaç duyduğu anlam değerleri için özel fiilleri arasında da görev dağılımı yaptığının göstergeleridir.

Bu üç özel fiilin "i-, -DİR (< tur-) ve ol-" hareketin zamanı ile ilgili görevlerini şu şekilde göstermek mümkündür:

-Dir (< tur-); ol- (< bol-)

i- (< er-) 0 ol- (< bol-) (Alibekiroğlu, 2014: 73)

Ol- gibi et-, eyle- ve kıl- fiilleri de isimlerle birlikte isim + fiil şeklinde birleşik fiiller kurarlar ve bir oluşu ya da durumu anlatırlar. Bu özel fiillere yardımcı fiil /eylem denmektedir. (Kükey, 1972: 111-112; Banguoğlu, 2000: 493; Gülensoy, 2000: 420; Türk, 2004: 3474; Korkmaz, 2010: 81; Vardar, 2007: 90; Ediskun, 2007: 187; Karaağaç, 2012: 388-390).

Bu yardımcı fiillerden eyle- ve kıl-ın Türkiye Türkçesindeki kullanımları oldukça azalmıştır. Bu yardımcı fiillerin kullanımına şu örnekler verilebilir:

Kıl-

1- "Ne mümkün vazgeçsin bu sevdadan

Bir kerre *karar kıldık* bu hayalde." (Karahan, 2011: 74).

2- "Vatandaşların oylarına dayanan demokrasi, gemide bulunan herkesi onun kaderinden *sorumlu kılıyor*." (Karahan, 2011: 74). cümlelerinde yardımcı fiil olarak bulunan kıl-, namaz kıl-, cefâ kıl- gibi kalıp sözlerde kalmıştır (Zülfikar, 436-437; Karaağaç, 2012: 390).

Eyle-

1- "Sekizinci ayın yirmi ikisi

Emeklerim zay'eyledi sel benim

Sele gitti hasılatım hepisi

Emeklerim zay'eyledi sel benim" (Alptekin, 2004: 222).

2- "Kûşe-i Vahdete çekilsem dursam

Mihnet-i dünyanın derdi bırakmaz

Feragat eylesem sohbetten sazdan

Sevdiğim güzelin virdi bırakmaz" (Alptekin, 2004: 261).

Dizelerinde yardımcı fiil olarak kullanılan eyle- fiili "selam eyle-" "gönül eyle-" gibi kalıp söz ve deyimlerde kullanılmaktadır. (Zülfikar, 436-437; Karaağaç, 2012 388; Banguoğlu, 2000: 493; Gülensoy, 2000: 420; Korkmaz, 2010: 81; Vardar, 2007: 90; Ediskun, 2007: 187; vd.).

Ol-'tan sonra isim + fiil şeklindeki birleşik fiil yapılarında kullanma sıklığı en fazla olan yardımcı fiil et-'tir. Et-'in öne çıkan diğer özelliklerinden biri, ol- gibi, birleşik fiil yapısında isme bitişebilmesi; ikincisi yansıma sözcüklerle kullanılmasıdır:

1- "Kar geceden beri *devam ediyordu*." (Karahan, 2011: 74).

2- "Onun çöğlkları üzerine koşup geldiği için henüz *kahvaltı etmemiştim*." (Karahan, 2011: 74).

"Ona, hastalığımdan pek az *bahsederdim*." (Karahan, 2011: 74).

Yansıma sözcüklerle: pır (pır pır) et-, güm et-, cız et-, fıs et-

Ol- bitişik halde: "Bu meçhul ümitler beni aldatırlarsa mahvolacaktım." (Karahan, 2011: 74).

Buraya kadar, Türkçede, her dilde olduğu gibi, özel bir takım fiillerin bulunduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bu özel fiillerin "ek-fiil, ek eylem, ana yardımcı eylem, cevher fiili/fiilleri, cevherî fiil/ fiiller, yardımcı fiiller, bildirme eki"

gibi isimlerle anıldıklarına da değinilmiştir. Özel fiillerin bu şekillerde isimlendirilmeleri ve bütün Türkçe dil bilgisi çalışmalarında bu isimler altında işlenmeleri, hemen her dil bilgisi kitabında kendilerine ait başlıklar altında incelenmeleri, bunları "özel fiiller" olarak adlandırmaya yetecek gerekçelerdir.

Burada şu soru akla gelmektedir: "Bu fiilleri diğer fiillerden ayıran ve özel kılan şey/ler ne/lerdir?" Bu sorunun cevabı şu şekilde verilebilir:

1- Özel fiillerden bir kısmı "var olma" bilgisini taşırlar. (i-, ol- ve -Dir (tur-) "var olma" bilgisini taşımaları nedeni ile "cevher fiili" olarak adlandırılırlar.)

2- Özel fiillerden i- ve -Dir isim cümlelerinde kullanılabilirler (Diğer fiiller kullanılamazlar).

3- Özel fiillerden ol-, et-, eyle-, kıl- fiilleri isim + fiil şeklindeki birleşik fiil yapılarında kullanılırlar. Bu nedenle "yardımcı fiil" adını alırlar.

4- Bu özel fiillerin en önemli özelliklerinden biri *sözlük anlamlarının olmamasıdır*. İ- ve -Dir ek haline dönüşmüş biçim birimlerdir. Ol-, eyle-, kıl-, et- özel fiilleri de sözlük anlamları olmayan yardımcı birer biçim birime dönüşmüşlerdir.

5- Bu özel fiiller önlerinde bir isim ya da fiil, çekimli fiil ya da filimsi olmadan kullanılamazlar. (Dilemre, 1943: 299; Kükey, 1972: 111-112; Gülensoy, 2000: 420; Türk, 2004: 3474; Korkmaz, 2010: 81; Vardar, 2007: 90; Ediskun, 2007: 187; Karaağaç, 2012: 388-390; Delice, 2008: 105; Ceritoğlu, 2013: 157, Alibekiroğlu, 2014: 73).

Diğer fiillerden farklarını bu şekilde gösterebileceğimiz özel fiiller, Türkçede bildirme, birleşik kipler ve birleşik fiil yapılarında kullanılan temel biçim birimlerdir.

Özel fiillerin özelleşmelerinin, yani, asıl fiillerden ayrılarak dilde yardımcı sözcüklere dönüşmelerinin nedeni dilbilgiselleşme (gramatikalleşme) süreci yaşamalarıdır.

Dilbilgiselleşmeyi; dilde asıl biçim birimlerin (sözlük anlamı olan kök ve tabanların) zamanla bu anlamlarını yitirerek bağımlı biçim birimlere (edatlar ve ekler gibi) dönüşmesine dilbilgiselleşme (gramatikalleşme) denir (Hine, 1991: 257; Vardar, 2002: 72; Demirci, 2008: 139; Gökçe, 2010: 84; Arkan, 2011: 37-38).

Türkçede, i-, -Dir ve ol- özel fiillerinin dilbilgiselleşme süreci hakkında Gökçe şu bilgileri kaydetmiştir:

"...Bir fiilin ekleşebilmesi için önce yardımcı fiil durumuna gelmesi gerekir. Yardımcı fiil, uydu bir kelime olarak eklendiği asıl kelimenin değişik işlevlerde kullanılmasını sağlar. Adeta onun bir parçası gibi olur ve zamanla bu işlev onun morfolojik bir unsur haline gelmesine de sebep olur.

Türkçede i-mek (< er-mek), u-mak, tur-mak, yori-mak gibi yardımcı fiiller ya tamamen ya da kısmen ekleşmiştir. er-, bol- ve yer yer tur- Eski Türkçeden beri yardımcı fiil olarak kullanılmıştır. Bu yardımcı fiiller, tabiatları gereği, hiçbir zaman zarf-fiillerle değil, çekimli fiillerle, tercihen isim durumunda ve bundan dolayı da diğer bütün isim çeşitlerine bağlanmıştır" (Gökçe, 2010: 98).

Asıl biçim birimlerin bağımlı biçimbirimlere dönüşebilmeleri için;

"A. *Anlamsızlaşma (desemanticazition)= anlam içeriğindeki kayıp.*

B. Kategorisizleşme (decategorialization)= bağımsız sözlüksel birimlerin ya da az çok gramerleşmiş birimlerin biçim söz dizimi özelliklerinde meydana gelen kayıp.

C. Erozyon (ya da ses indirgemesi)= ses yapısındaki kayıp ” (Heine, 1991: 257; Gökçe, 2007: 41-42; Buran, 2008: 157; Arkan, 2011: 37-38) süreçlerini yaşamaları gerekmektedir.

Türkçenin özel fiillerinden et-, eyle-, kıl- yalnızca “anlamsızlaşma” basamağını yaşamışken, i-, -Dir ve ol- bütün basamakları yaşamıştır.

Ol- Fiilinin Türkiye Türkçesi Standart Dilindeki Kullanımları

Türkçenin bu özel fiillerinin kendi içlerinde de görev, yapı ve anlam bakımından kullanım yeri ve sıklığında farklar olduğuna daha önce değinilmişti. Bu özel fiiller içerisinde kullanım alanı en geniş olanı ol- fiilidir. Bu fiilin Türkiye Türkçesi standart (yazı) dilinde kullanım alanları şöyledir:

- 1- cevher fiili olarak “olmak”,
- 2- yardımcı fiil olarak “olmak”,
- 3- isimden fiil türeten ek olarak “olmak”,
- 4- sıfat-fiil ekleri bulunduran yapılarla birleşik kip çekiminde “olmak”,
- 5- edat olarak “olmak”,
- 6- deyimlerde “olmak”.

Bu kullanımları aşağıda tek tek ele alınmıştır. Ancak bundan öncesinde bir konuyu belirtmek gerekmektedir. Burada ol- fiilinin bu kullanımlarında edildiği anlam değerlerine çok değinilmeyecektir. Çünkü bu anlam inceliklerinin de tek tek ortaya konması bu çalışmanın boyutlarını fazlasıyla aşacak ölçüdedir. Bu nedenle ol-’ın kullanım alanlarını göstermek için gerekli anlam inceliklerinin dışına çıkmayacaktır. Bunun yanında, aşağıya Türkçe Sözlük’teki “olmak” maddesi olduğu gibi alınarak ol-’ın görev ve anlamlarına giriş yapılmıştır. Sonrasında yukarıdaki sırayla ol-’ın kullanım alanı ortaya konmuştur.

Ol- fiili için Türkçe sözlükte verilen anlamlar şöyledir:

“Olmak, -ur (nsz) 1. Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak: En şiddetli münakaşa, kumpanyanın ismi için oldu. 2. Gerçekleşmek veya yapılmak. 3. Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak: “Okumak, eczacı olmak bu sayılı inatlarından biri ve ilkidir.” 4. Bir şeyi elde etmek, edinmek: “Nihayet ben mal sahibi olacağıma göre rahattım.” 5. Bir durumdan başka bir duruma geçmek. 6. Herhangi bir durumda bulunmak. 7. Uygun düşmek, yerinde görülmek: Böyle iş olmaz. Oraya gitmesek de olur. 8. Yetişmek, olgunlaşmak: Ekinler oldu. Üzümler daha olmadı. 9. Hazırlanmak, hazır duruma gelmek: Çay oldu. 10. Bulunmak: “Kız da hemen olduğu yere oturdu.” 11. Geçmek, tamamlanmak: İki yıl oldu. 12. Sürdürmek, yürütmek: İlişkilerimiz dostça olsun istiyorum. 13. Bir kuruluşla, örgütle ilgili bulunmak, mensup olmak: Partili olmak. 14. Yaklaşmak, gelip çatmak: Sabah oldu. 15. Bir şey, birinin mülkiyetine geçmek: “Pırlanta gerdanlığı da tektaş küpesi de zümrüt yüzüğü de kendinin olsun!” 16. Ek fiilin geniş zamanı olan –dir (-dir) anlamında kullanılan bir söz: Annesi oluyor. 17. (nsz) tkz. Sarhoş olmak. Sen adam akıllı olmuşsun. 18. (-e) uymak, tam gelmek: Bu şapka başıma oluyor. 19. (-den) Yitirmek, elinden kaçırmak: Tembelliği yüzünden işinden oldu. 20. (-den) Bir yerde doğmuş yaşamış olmak: Köyden, kasabadan olmayan, düveni, dirgeni nasıl bile bilir? 21. (-e) Bir olayla karşılaşmak, başına kötü bir şey gelmek: Aman, ona kötü bir şey olmasın! Kimseye bir şey olmadı. 22. (-e) Yol açmak: Bu davranışın ona çok zararı oldu. 23. Bir ad veya sıfatın belirttiği

durumu almak: Su, buz oldu. 24. (yar) Sıfat-fiil eki almış kelimelerle birlikte başlama, bitirme vb. bildiren fiilleri oluşturur: Artık bize gelmez oldu. Bu işi yapmış olacak. 25. (yar) Hastalığa yakalanmak, tutulmak: Tifo olmak. Verem olmak.” (TS. 2012: 1798).

Türkçe sözlükte ol-’ın ilk anlamı için verilen örnek cümlede ol- fiilinin yalnız başına kullanılmadığı görülmektedir.

Cevher Fiili olarak “olmak”

Türkiye Türkçesi dil bilgisi ile ilgili hemen her çalışmada cevher fiili olarak yalnızca i- (< er- ET) fiili gösterilir ve kendine ait bir başlık altında işlenir (Ergin, Korkmaz, Banguoğlu, Eker, vd.). Ayrı bir başlık altında incelenmesi cevher fiilinin önemini vurgulayan ve özel olarak bilinmesi, incelenmesi gereğini gösteren bir yaklaşımdır. Bu nedenle, öncelikle, “Cevher fiili ya da fiilleri”nin ne olduğunu tespit etmek gerekmektedir.

Türkçenin ilk metinlerinden itibaren isim ve fiillerle kullanımları görülen i- (< er-) fiili, “cevher fiili / cevherî fiil (Türk, 2004: 3474), ana yardımcı fiil, ek-fiil, ana yardımcı eylem (Kükey, 1972: 111-112; Gülensoy, 2000: 420, Korkmaz, 2010: 81 vd.), ek eylem (Vardar, 2007: 90; Ediskun, 2007: 187; Karaağaç, 2012: 388-390 vd.) gibi adlarla anılır.

Bu fiile ana yardımcı fiil/ cevher fiili denmesindeki başlıca nedenlere yukarıda değinildiği için burada tekrar edilmeyecektir. Ancak, cevher fiilin nasıl tanımlandığı ve i- cevher fiilinin özellikleri hakkında ne gibi tespitler yapıldığına değinmek gerekmektedir.

Cevher fiilini Vardar şöyle tanımlar:

“Ekeylem (Alm. Verbum Substantivum, Verbum Prädikativum, Fr. Verbe substantif, verbe prédicatif, İng. substantive verb, predicative verb). Ad soylu dil birimlerinin yüklem işlevi üstlenmesini sağlayan eylem. Türkçe’de ekeylem, eklerden oluşan bir yardımcı eylem niteliği taşır (-im, -sin, -dir, -iz, -sınız, -dirler). Olumsuzu değil biçimbirimiyle kurulan bu yardımcı eylemin -di, -miş, -se ekleriyle hikâye, rivayet ve koşul bileşik zamanları elde edilir...” (Vardar, 2007: 90).

Korkmaz ise şu şekilde tanımlar:

“ek-fiil (Alm. Verbum Substantivum, Kopula, Verbum Prädikativum, Bindeglied; Fr. verbe substantif, verbe copule, verbe prédicatif; İng. substantive verb, predicative verb, verb of predication, copula, copulative verb, Osm. Cevher fiili) Eski Türkçede er- yardımcı fiilinin er-> ir- > i- biçiminde eklenmesinden oluşan, ad soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiil. Şahıslara göre çekiminde +Im/ +Um, +sIn/+sUn, +sI-nİz/ +sU-nUz, +DIrAr/ +DUrAr şekillerine girer: çalışan+ım, çalışan+sın, çalışan+dır, çalışan+ız, çalışan+sınız, çalışan+dırlar gibi...” (Korkmaz, 2010: 81).

Cevher fiiline “İsim fiili” diyen Ergin, bu konuda şu bilgileri vermektedir:

“Bütün isim ve fiil şekillerinin sonuna gelerek onlardan birleşik fiiller yaptığı için ana yardımcı fiil, isimleri fiilleştirdiği için de isim fiili dediğimiz i- fiilinin tek başına kök olarak kesin ve belirli bir mânâsı yoktur. Onun için imek şeklinde fiil ismi de kullanılmaz. Aynı şekilde başka hiçbir yapım ekini de almaz, hiçbir isim veya fiil gövdesi meydana getirmez. Yalnız kök olarak belirli çekim şekilleri içinde ortaya çıkar. Yalnız yanına geldiği isim veya fiil şekli ile birlikte açık bir mânâ kazanır, belirli bir vazife görür. Bu durumdaki mânâ ve vazifesinden anlaşılıyor ki i- fiilinin ol- fiiline çok yakın bir mânâsı vardır.” (Ergin, 1999: 316).

Yukarıdaki verilere göre Türkçede cevher fiili'nin i- (<er-) olduğu ve bu fiilin en belirgin özelliklerinin; 1- kendi başına anlamı olmaması, 2- kendisinden yeni sözcük türetilmemesi, imek şeklinde fiil ismi de olmaması, 3- isimlerin fiilleştirilmesinde ve 4- birleşik kip yapımında kullanılması olduğu sonucuna ulaşılabilir (Dilemre, 1943: 299; Kükey, 1972: 111-112; Gülensoy, 2000: 420; Türk, 2004: 3474; Korkmaz, 2010: 81; Vardar, 2007: 90; Ediskun, 2007: 187; Karaağaç, 2012: 388-390; Delice, 2008: 105, Alibekiroğlu, 2014: 73).

Türkçede i- dışında -Dır (< tur-) fiillerinin de cevher fiili olduğuna değinen çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin;

Eker, cevher fiilinin isim soylu sözcükleri yüklem olarak kullanmayı ve eylem cümlelerinde birleşik çekimi sağladığını; Türkiye Türkçesinde i- ve -Dır'ın ek durumunda iki cevher fiil durumuna geldiğini belirtir (Eker, 2010: 338).

Adalı, isim cümlelerinde yüklemi oluşturan ismi "yükleç" olarak adlandırır. Bu yüklemelerde -dır'ın kullanımının zorunlu olmakla birlikte, -Dır'ın bu tür yüklemelerde geniş zaman çekimine kesinlik, sürerlik, olasılık kavramı; belirsiz geçmiş, şimdiki, gelecek zaman, gereklilik ve aktarma biçimbirimlerinin yer aldığı yüklemelerde kişi eklerinden sonra geldiğinde kesinlik ve olasılık kavramı taşıdığını belirtir:

"(-dır, -dir, -dur, -dür, -tır, -tir, -tur, -tür)

Geniş zamanda

hasta-/y/-ım-dır

hasta-sın-dır

hasta-dır

belirsiz geçmiş, şimdiki, gelecek zaman, gereklilik ve aktarma biçimbirimlerinde:

ver-miş-im-dir

ver-miş-miş-im-dir

ver-miş-tir

ver-miş-miş-tir

ver-/i/-yor-um-dur

ver-/i/-yor-muş-um-dur " (Adalı, 2004: 80-

81).

Cevher fiili Türkiye Türkçesi gramerinde "Katmerli Birleşik Çekim" olarak adlandırılan çekimlerde de kullanılır (Özdemir, 1967: 197; Ediskun, 2007: 211; Korkmaz, 2009: 776; Ergin, 1999: 546). Bu yapılarda i-'in üst üste kullanıldığı görülür:

gelir idiysem: gel-ir- (i) di-y (i-) se-m; gelmeliymişsem: gel-meli-y(i-)miş- (i-)se-m vs.

Türkçede, i- ve -Dır'ın dışında, i- gibi "var olma bilgisi"ni taşıyan fiillerden birinin de ol- fiili olduğuna yukarıda değinilmiştir. Bu yönüyle ol-, i- fiiline eşdeğer bir anlama sahiptir. Ancak, bu eş değeri bir birbirine paralel olma değil, birbirini tamamlama şeklinde bir değerliliktir. İ- durum bildirirken, ol- oluş bildirir. i- fiili içinde bulunulan zamandan (şimdiden) önceki durumların bildirmesinde kullanılırken; ol- fiili içinde bulunulan zaman (şimdi) ve sonrasını bildirmek için kullanılır (Karaağaç, 2012: 388-390; Türk, 2004: 2993-3006; Turan, 1996: 265-289; Ceritoğlu, 2013: 157).

i- fiilinin ister isimlerle gerçekleştirdiği bildirmeler isterse birleşik kip çekimleri olsun, her zaman geçmişteki bir durumu bildirir:

Hava güneşliydi / güneşli idi.

Yollar açkımış / açık imiş.

Pencereden bakıyordu / bakıyor idi.

Bize bu hikâyeyi anlatmıştı / anlatmış idi.

ol- ise varlığı yeni bir duruma geçişini ve o durum içinde bulunmayı anlatır. Yeni duruma geçişte ol-, kip eki ne olursa olsun, şimdinin başlangıcını ifade eder ve bu yeni durumda bulunma devam eden bir süreçtir. Bu yeni süreç ise ancak başka bir duruma geçişle ortadan kalkar:

“Öğrenci idi.” ifadesi olayın geçmişte olduğunu anlatır. Varlığın öğrenci olması geçmişteki bir durumdur. Şimdiden varlığın durumu belirsizdir.

“Öğrenci oldu”da ise varlığın yeni bir duruma geçtiği anlaşılmaktadır. Bu durum başka bir duruma geçene kadar sürecektir. Varlığın, diyelim, “mezun olması” durumunda öğrenciliği bitecektir. Varlığın mezuniyetten önceki durumu ise ancak “öğrenciydi ya da öğrenciymiş” ifadelerine yerini bırakacaktır.

Birleşik kipte de “İdil okuyordu / okuyor idi; okuyormuş / okuyor imiş” cümlelerinde görüldüğü üzere i- geçmişi anlatan bir bildirme yapmaktadır. Burada i- ikinci bir hareketi anlatan bir fiil değildir, çekimli fiilin bildirmesini gerçekleştirir.

Aynı cümleyi ol- ile “İdil okuyor olmalı” şeklinde şimdiki zamanda gereklilik kipi ile gösterebiliriz. Burada anlam bakımından okumanın tahmin ya da kesinliği bir yana, bizim üzerinde durduğumuz konu ol- fiilinin i- ve –Dır gibi çekimli fiillerle kullanılmasıdır. Ol-’ın geniş zaman sıfat-fiili -(A)r, gelecek zaman sıfat-fiili -AcAk, duyulan geçmiş zaman sıfat-fiili -mİş ile kullanımlarına aşağıda ayrı bir başlıkta yer verilmiştir.

Yardımcı fiil olarak “olmak”

Türkiye Türkçesinde isim + fiil şeklindeki birleşik fiil yapılarında kullanılan ol-, et-, kıl-, eyle- fiillerine “yardımcı fiil” denmektedir. Bu fiiller, önlerindeki isim unsuruna zaman ve hareket anlamı kazandırarak onları fiilleştirmiş ve cümlede yüklem yapmış olurlar. Bu yönleriyle de bir tür isimden fiil yapım eki gibi çalışırlar. Bu şekildeki fiiller geçici sözdizimlik görev gördükleri ve sözlük anlamından sıyrıldıkları için “yardımcı fiil” olarak adlandırılırlar. Yardımcı fiillerin açık ve tam bir sözlük anlamı olmadığı görüşü yaygındır (Barutçu Özönder, 1999: 57; Karaağaç, 2012: 405; Ceritoğlu, 2012: 21-22; Delice, 2008: 105). Biz de, yukarıda, özel fiillerin öne çıkan özellikleri arasında sözlük anlamlarının olmadığını kaydetmiştik.

Bu durumun tersini düşünenler de vardır:

Acarlar; “Olmak” kelimesi, dilimizde başlı başına anlamlı bir fiil olarak kullanıldığı gibi isim ya da isim soylu kelimelerle anlamca kaynaşarak onların fiil çekimine girmelerini ve böylece cümleler içinde yüklem işi görmelerini sağlayan bir yardımcıdır da...”(Acarlar, 1969: 714)

dedikten sonra: ol- fiilinin birlikte kullanıldığı sözcük ya da söz öbeği özne durumunda ise ol-’ın asıl fiil; yalın halde bir isim ya da isim soyundan bir sözcük ile kullanılıyorsa ve bu isim soylu sözcük cümlede özne değilse o halde ol-’ın yardımcı fiil olarak kullanımının söz konusu olduğunu belirtir. Acarların bu kullanımlara örnekleri şöyledir:

Ol-’ın asıl fiil olarak kullanıldığı cümleler:

“Dışarıda bir telâş oldu., Her gün fırtına oluyor., Oraya gitmesek de olur., Ekinler oldu., Üzüm daha olmadı., Yemek oluyor., İki yıl oluyor., Neredeyse üç yıl

olacak., Evimizin bahçesi olmalı., Aman ona bir şey olmasın., vb"; yardımcı fiil olarak kullanıldığı cümleler: " Çocuk hasta oldu., Bu habere çok memnun oldum., Kinci olmayınız., Uslu olunuz., Herkese karşı nazik olmalısınız. vb." (Acarlar, 1969: 715-717).

Aksan'ın yönetiminde hazırlanan "*Sözcük Türleri*" adlı çalışmada da ol- ve diğer yardımcı fiillerin asıl fiil olarak kullanımlarını tespit etmek için;

"olmak sözcüğü önündeki sözcüğün eylem gibi kullanılmasını sağlamak yerine onu kendine özne, belirtili nesne, dolyalı tümleş, olarak alıyorsa yardımcı eylem değildir. Bu diğer yardımcı eylemlerde de böyledir." (Aksan, 1983: 256) denmektedir.

Kıl- ve eyle- fiillerinin yalnızca yardımcı eylem olarak kullanımlarının bulunduğu ve bunların yerlerini artık "et-" yardımcı eylemine bıraktıkları kaydedilmiştir. Yukarıda verilen ölçüye göre olmakla ilgi şu örnekler verilmiştir:

"*Diye bağırdılar. İçeri girenler (özne) oldu.*"

"*Bu dünyaya gözlerini yumduğu dakikada, ötekinde yaşamaya başlayacağına inandıktan sonra ne ehemmiyeti (nesne) olurdu ölümün.*" (Aksan, 1983: 256).

Acarlar ve Aksan'ın ol- fiilinin asıl fiil olarak da kullanımına verdiği örnekler ilk başta ikna edici gibidir. Ancak, isim ya da fiil, bir sözcüğün sözlük anlamı demek sözcüğün tek başına bir varlığın ya da bir hareketin adı olması demektir. Ol- fiili uyu-, koş-, gel-, çık- vs. fiiller gibi açık bir sözlük anlamına sahip değildir. Bu durum fiiller tek başlarına kip ve şahıs eki aldıkları zaman ortaya daha net bir şekilde çıkmaktadır:

"Uyuyoruz." Yükleme açık bir anlama sahiptir, yapılan iş bellidir, önüne başka sözdizimlik yapılar gerekmemektedir.

"oluyoruz" yüklemine ise "ne olunduğu" belli değildir. Mutlak surette en az bir sözdizimlik unsur ister: "öğretmen" oluyoruz, "iyi" oluyoruz, "akraba" oluyoruz vs.

Olmak fiilinin, isim + yardımcı fiil şeklindeki birleşik fiil yapılarındaki kullanımına şu örnekleri vermek yeterli olacaktır:

1- "Gerçek yapıcılığın mevcudu muhafaza ile başladığını öğrendiğimiz gün *mesut olacağız.*" (Karahan, 2011: 74).

2- "Onun, bende garip bir şefkat gösterme isteği uyandıran, beni zamanı geçmişçe, gereksizce anneleştiren bu çocuksu haline *âşık olmuştum.*"

Türkiye Türkçesinde birleşikte kullanıldıklarında ses olayları yaşayan bazı isimlerle yardımcı fiilin birleşik yazıldığı görülür:

"İstanbul'a tepeden bakan genişötesi penceresi, görüntüsü *kaybolmuş* bir televizyon ekranına benziyordu."

"Bu meçhul ümitler beni aldatırlarsa *mahvolacaktım.*" (Karahan, 2011: 74).

Ek olarak "olmak"

Türkçede eklerin pek çoğunun isim ya da fiil köklerinden geldiği bilinmekte ve bir kısmının ekleşme süreçleri metinlerle takip edilebilmektedir (Korkmaz, 2009: 18; Buran, 2008: 153-159; Türk, 2006: 183-191, vd.) Bu şekildeki kimi yapıların kök /taban ve ek şekillerinin aynı anda dilde var olduğuna da rastlanmaktadır. Örneğin, bugün ekleşme süreci de bilinen şimdiki zaman eki

"-yor", yoru- / yürü- fiilinin ekleşmiş şeklidir. Günümüz Türkiye Türkçesi standart dilinde bu fiilin yürü- şekli ve bu fiil kökenli şimdiki zaman kip eki -yor bir arada yaşamaktadır. Bunun gibi, ol- da yukarıda görüldüğü gibi "var olma bilgisini" taşıyan bir fiil olarak hem de "-Al, -l" şeklinde isimden fiil türeten bir ek olarak Türkiye Türkçesi standart dilinde aynı anda bulunmaktadır.

Türk, ol-'ın, Batı / Oğuz grubu lehçelerde isimden fiil yapan -al-, -el-, -l- şeklinde bir eke dönüştüğünü göstermiş ve şu örnekleri vermiştir: "*kara-ı-tı* (kara ol-'tan > karal-); *bol-al-* (bol ol-'tan); *ince-l-* (ince ol-'); *sivri-l-* (sivri ol-'tan) vb." (Türk, 2006: 189).

Sıfat-fiil ekleri bulunduran yapılarla birleşik kip çekiminde "olmak"

Türkiye Türkçesinde bulunan i-, -DİR, ol-, et-, kıl-, eyle- özel fiillerinden cevher fiilleri olan i-, -DİR ve ol- sıfat-fiil eki bulunduran sözcüklerle kullanılabilir. Cevher fiili yanında yardımcı fiil olarak da kullanılan ol-, sıfat-fiillerle kullanılabilmesi açısından da diğer yardımcı fiillerden (et-, kıl-, eyle-) ayrılır (Nazarov, 2005: 86; Aslan, 2012: 11; Efendioğlu, Solmaz, 2007: 52-58; Gülsevin, ? : 220).

Sıfat-fiiller ile kullanımında ol- fiili isim cümlelerinde olduğu gibi i- fiilinin şimdiki /geniş zamanda eşdeğeri olan bir yardımcı fiil olarak görev yapmaktadır.

Aslan, ol- yardımcı fiilli yapıların olayı farklı açılardan görebilmek imkânını sunduğunu, konuşma zamanı, referans zamanı, eylem ilişkisine yönelik değişik gerçekleştirmeleri ve türlü zaman ayrımlarına somut örnekler oluşturduğunu belirtir. Çalışmasında, karmaşık fiiller olarak adlandırılan, -mİş oldu, -AcAk oldu, -mİş olur, -r/-mAz oldu vs. yapılara değinir (Aslan, 2012: 15). Bunları görünüş-zaman bildirimini açısından değerlendirmiştir:

"Hiç bozmadım, böylece keyifli sayılabilecek bir akşam yemeği yemiş olduk, sonrada beni babaanneme bıraktılar.

Dereyi geçtikten sonra kasabaya girmiş oldular..." (Aslan, 2012: 15).

Efendioğlu ve Solmaz da i- ve ol-' tamamlayıcı eş değerliliğine şu örnekleri vermişlerdir: *"... içer idi yapısı terk edilmiş bir alışkanlığı; içer oldu yapısı ise yeni başlamış alışkanlığı ifade etmektedir."* (Efendioğlu, Solmaz, 2007: 52-58).

Gülsevin de ol- fiilinin birleşik zaman ve kip çekimlerinde i- gibi bir kip eki olarak kullanıldığına dikkat çekmiştir. İ-'le karşılaştırarak şu örnekleri verir:

"Ahmet sigara iç-erdi (<iç-er i-di)

"Ahmet sigara iç-er ol-du"

Bunlardan birincisi (iç-erdi) "terkedilmiş bir alışkanlık" bildiren kip, ikincisi ise (iç-er ol-du) "eskiden olmayan fakat yeni başlamış ve devam etmekte olan bir alışkanlık" bildiren kip görevindedir. Her ikisinde de zaman "geçmiş zaman"dır." (Gülsevin, ? : 220).

Edat olarak "olmak"

Ol- özel fiili, edat olarak kullanılabilmesi açısından da diğer özel fiillerden ayrılmaktadır.

Ol- fiilinin Eski Anadolu Türkçesinde cevher fiili olarak kullanıldığına dikkat çeken Turan, ol-'ın çok değişik görevlerle kendine has bir kullanımı olduğunu, bunların herhangi bir tasnife gerek kalmadan edat olarak

değerlendirilebileceğini belirtir. Ol-ın edat olarak Eski Anadolu Türkçesinde çok sık karşılaşılan kullanımlarına şu örnekleri vermiştir:

“eyle olıcak: bu durumda; eyle olsa: bunun üzerine; ola ki(m): muhtemelen, bazen, belki; oldı olaldan: öteden beri, ilkinden beri; olmaya ki: sakın, kat’iyyen; olmaz yere: beyhude, boşa; olur ki: muhtemelen” (Turan, 1996: 268).

Türkiye Türkçesinde de yukarıda verilmiş olan yapıların bazıları ve benzerleri kullanılmaktadır: oldum olası (öteden beri); olur ya /ola ki (belki)

Bu kullanımlar dışında; ... *oldu* canım, başka!: *peki*; ... *oldu* / *olur* söylerim: *tamam* söylerim ya da (pekiştirmeli) *oldu oldu* / *olur olur* söylerim: *tamam* söylerim / *tamam tamam* söylerim... gibi.

Deyimlerde “olmak”

Ol- özel fiili, deyimlerle kullanılması bakımından da diğer özel fiillerden farklılık gösterir. Deyimlerle kullanımında yalın isimlerle ve durum ekli tamlayıcılarla kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanımlara şu örnekleri verebilir:

“adam ol-; derdine ortak ol-, yoldaş ol-; sırdaş ol-; destek ol-; yol ol-; yol geçen hanı ol-; dert ortağı ol-, Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan ol-; göz önünde ol- vs.” (Türk ADS, 2001: 77-253.)

Sonuç

Yukarıdaki veriler doğrultusunda ol- fiilinin Türkiye Türkçesindeki kullanım alanı hakkında aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1- Türkçede sözlük anlamlarından sıyrılmış ve birer bağımlı biçim birime (yardımcı söz, edat ve ek’e) dönüşmüş “özel fiiller” başlığı altında toplayabileceğimiz fiiller vardır. Bunlardan biri de ol- fiilidir.

2- ol- fiili, Türkiye Türkçesinde kullanım alanı en geniş olan özel fiildir. Çünkü ol-;

a- i- ve -Dır özel fiilleri ile birlikte isim cümlelerinde ve birleşik kiplerde kullanılan cevher fiillerinden biridir.

b- isim + yardımcı fiil şeklindeki birleşik fiil yapılarında et-, eyle- ve kıl-fiilleri ile birlikte yardımcı fiil olarak kullanılır. Yardımcı fiiller arasında da kullanım sıklığı en çok olanlardandır.

c- Dilbilgiselleşme süreçlerinin her basamağını yaşamış olan ol- özel fiili Türkiye Türkçesi’nde hem ol- şeklinde sözcük olarak hem de -Al, -l şeklinde ek olarak bulunmaktadır. Bu yönüyle, dilbilgiselleşmenin “aynı anda var olma” ilkesini gerçekleştiren özel fiildir.

d- ol-, i- ve -Dır ile birlikte -AcAk, -mİş, -(A)r gibi sıfat-fiil yapıları ile ve bildirme, ayrılma, bulunma isim hal ekleri bulunduran isim ya da isim öbekleri ile kullanılabilen bir yardımcı fiildir. Kıl-, eyle- bu yapılarla kullanılmaz. Ancak et- isim hal ekleri ile kullanılabilen diğer yardımcı fiildir.

e- ol-, dilbilgiselleşmiş olan bu fiiller arasında edat olarak kullanılabilen tek özel fiildir.

f- ol-, et- ile birlikte deyimlerde kullanılan özel fiillerden biridir.

Bu kullanımları ile Türkiye Türkçesinin kullanım alanı en geniş olan özel fiili ol-’tır.

Kısaltmalar**TS:** Türkçe Sözlük**Türk ADS:** Türk Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü**vb.:** ve benzeri**vd.:** ve diğerleri**vs.:** vesaire**Kaynakça**

- Acarlar, K., (1969). "Olmak" Fiilinin Özellikleri. *Türk Dili*, 216, 714-718, Ankara.
- Adalı, O., (2004). *Türkiye Türkçesinde Biçim Birimler*. İstanbul:Papatya Yayıncılık,
- Alibekiroğlu, S., (2014). *Çağdaş Türk Lehçelerinde Yardımcı Fiiller*. (Fırat Ün. Sos. Bil Ens., Türk Dili ve Ed. ABD, Basılmamış Doktora Tezi.), Elazığ.
- Alptekin, A. B., (2004). *Âşık Veysel*. Ankara: Akçağ
- Arıkan, İ., (2011). Çuvaş Türkçesinde Dilbilgiselleşen Bir Fiil: tär-. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 36-62.
- Aslan, S., (2012). Türkiye Türkçesinde Ol- yardımcı Fiili Yapıların Görünüş-Zaman Bildirimindeki İşlevleri. *Bilig*, 63, 11-30.
- Atabay, N., Ö, S., Kutluk, İ., (1983). *Sözcük Türleri*. (Edt. Aksan, D.), İstanbul: Papatya Yayıncılık
- Banguoğlu, T., (2000). *Türkçenin Grameri*. TDK, Ankara.
- BARUTCU, Ö, S., (1999), "Türk Dilinde Fiil ve Fiil Çekimi", Türk Gramerinin Sorunları II, ss.56-64, TDK, Ankara.
- Buran, A., (2008). Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni, Makaleler (haz. Alkaya, E., Yalçın, S. K., Şengül, M.). *Turkish Studies*, 153-159, Ankara.
- Ceritoğlu, M., (2012). *Kırgız Türkçesinin Söz Dizimi*, İstanbul: Kesit Yayınları
- _____ (2013).Er- ve Bol- Ana Yardımcı Eylemleriyle Oluşturulan Birleşik Eylemlerin Kılınışı Üzerine. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10(4) ,153-164, Ankara.
- Delice, H. İ., (2008). *Sözcük Türleri*. Asitan, Sivas.
- Demirci, K., (2008). Dilbilgiselleşme Üzerine Bir İnceleme. *Bilig*, 2008(45), 131-146.
- Dilemre, S., A., (1938). *Cevherî Fiil-Türk Fiilleri Tasrif Sistemi ve Hint-Avrupa Fiilleri Tasrif Sistemi İle Aralarındaki Birlikler*. İstanbul:Kader Basımevi
- Efendioğlu, S., Solmaz, A. O. (2007). Birleşik Zamanlar Üzerine. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 35 , 49-58, Erzurum.
- Eker, S., (2010). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları
- Ercilasun, A, B., (1984). Kutadgu Bilig Grameri-Fiil-. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları
- Ergin, M., (1999). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak
- Gökçe, F., (2007). Oğuz Türkçesinde Fiil Birleşmeleri Tarihsel Karşılaştırmalı Bir İnceleme Denemesi. Hacettepe Ün. Sos. Bil Ens., Türk Dili ve Ed. ABD, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Gökçe, H.,(2010).Başkurt Türkçesinde Gramatikalleşme Örnekleri Üzerine. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi* 17, 83-104.
- Gülensoy, T., (2000). *Türkçe El Kitabı*. Ankara: Akçağ
- Gülsevin, G.,(2014).*Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar, Üzerine*.http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/gulsevin_02.pdf., 28.10.2014).
- Hacieminoğlu,N., (1991). *Türk Dilinde Yapı Bakımından Filler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Heine, B., (1993). *Auxiliaries*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Herkmen, D., (2010). "Eyle-" Yardımcı Fiili. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(12), 2010.
- Karaağaç, G., (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ
- Karahan, L., (1999). Fiil Terimi Üzerine. *Türk Gramerinin Sorunları II*, 47-55, Ankara: TDK
- _____ (2011), *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ, Ankara.
- Kaya, Y., (2007). *Olmak Fiili İle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ün., Sos. Bil. Ens., Türk Dili ve Ed. ABD
- Korkmaz, Z., (1959). Türkiye Türkçesinde 'İktidar' ve 'İmkân' Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri. *TDAY Belleten*, 107-125, Ankara.
- Korkmaz, Z., (1994). Birleşik Kelimeler ve Yazılışları Üzerine. *Türk Dili*, 501, 180-186, Ankara.
- Korkmaz, Z., (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK
- Korkmaz, Z., (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK
- Kükey, M., (1972). *Uygulamalı Örneklerle Türkçede Fiiller*. Ankara: Ongun Kardeşler Matbaası,
- Nazarov, Z., (2005).Türkiye Türkçesinde Yardımcı Fiillerin Leksik-Gramer Özellikleri. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 28, Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu Özel Sayısı, Erzurum.
- Özdemir, E., (1967).Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bir Bakış. *TDAY Belleten*, 177- 203, Ankara.
- Turan, Z., (1996). Eski Anadolu Türkçesi'nde Ol- Cevherî Fiili. *TDAY Belleten*, 265-289, Ankara.
- Türk Atasözleri Ve Deyimleri*, (2001). Milli Kütüphane Başkanlığı. İstanbul
- Türk, V., (1996). Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri. *TDAY Belleten*, 291-340, Ankara.
- Türk, V., (2004). Kutadgu Bilig Örneği ile Türkçede Ana Yardımcı Fiil" (er-). *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II*, 20-26 Eylül 2004, , Ankara: TDK
- Türk, V., (2006). İsimden Fiil Yapan -al-/el-/; -l-/ ve -ar-/er-; -r Eklerinin Kökeni. *İlmî Araştırmalar*, 21,183-191, İstanbul.
- Türkçe Sözlük*, (2011). TDK, Ankara.
- Vardar, B., (2007). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. *Multilingual*, İstanbul.
- Zülfikar, H.,Dünden Bugüne Türkçe- Türkçede Kaç Yardımcı Fiil Var. www.tdk.gov.tr. (01.02.2013).